

Lohjanjärvi ja sen kynäjalavaesiintymät

Lohjanjärvi on Karjaanjoen vesistön suurin (88,2 km²), mutta monien isojen saarten rikkoma järvi. Isoimmat selät ovat Karjalohjanselkä ja Isoselkä, jossa on järven syvin kohta (55 m); järven keskisyvyys on 12,7 metriä. Saaria ja luotoja on noin 250, joista suurimmat ovat Lohjansaari (1995 ha), Jalassaari (360 ha), Pensaari (114 ha), Huhtasaari (76 ha) ja Seppälänsaari (68 ha). (Järvi- & meriwiki 2022).

Useista suurista saarista johtuen Lohjanjärvessä on kapeikkoja ja salmia sekä suojaisia, pieniä selkiä runsaasti. Tästä syystä myös veden vaihtuvuus ja virtaukset ovat järven eri osissa hyvin erilaiset. Tämä selittää osittain järven kynäjalavaesiintymien sijaintia, sillä sen siemenet eli pähkylät leviävät pääasiassa veden mukana kelluen.

Lohjanjärven kynäjalavaesiintymiin ja niiden sijaintiin vaikuttaa keskeisesti myös järven vedenpinnan laskut ja säännöstely, mutta myös maaperätekijät ja etenkin kalkki.

Lohjanjärven vedenpintaa on laskettu vuosina 1844–1845 ja 1865–1868 tehtyjen Mustionjoen perkausten avulla yhteensä noin 1,5 metriä (Rein 1944, Anttila 1967). Laskut edistivät kynäjalavan siemenellistä lisääntymistä ja uudistumista vesijättömaille syntyneiden uusien kasvupaikkojen muodossa. Useimmat järven kynäjalavaesiintymät sijaitsevatkin vedenpinnan laskun myötä paljastuneilla rantatasanteilla, joille on monin paikoin muodostunut edustavia tervaleppäkorpia ja muita rantalehtoja. Tasanteiden yläpuolisilla vanhoilla rantatörmillä kasvavia vanhimpia kynäjalavia, joilla on ikää vähintään 160 vuotta, on varmuudella vain Paavolan, Brännvikenin, Märkmäen ja Torholan esiintymissä.

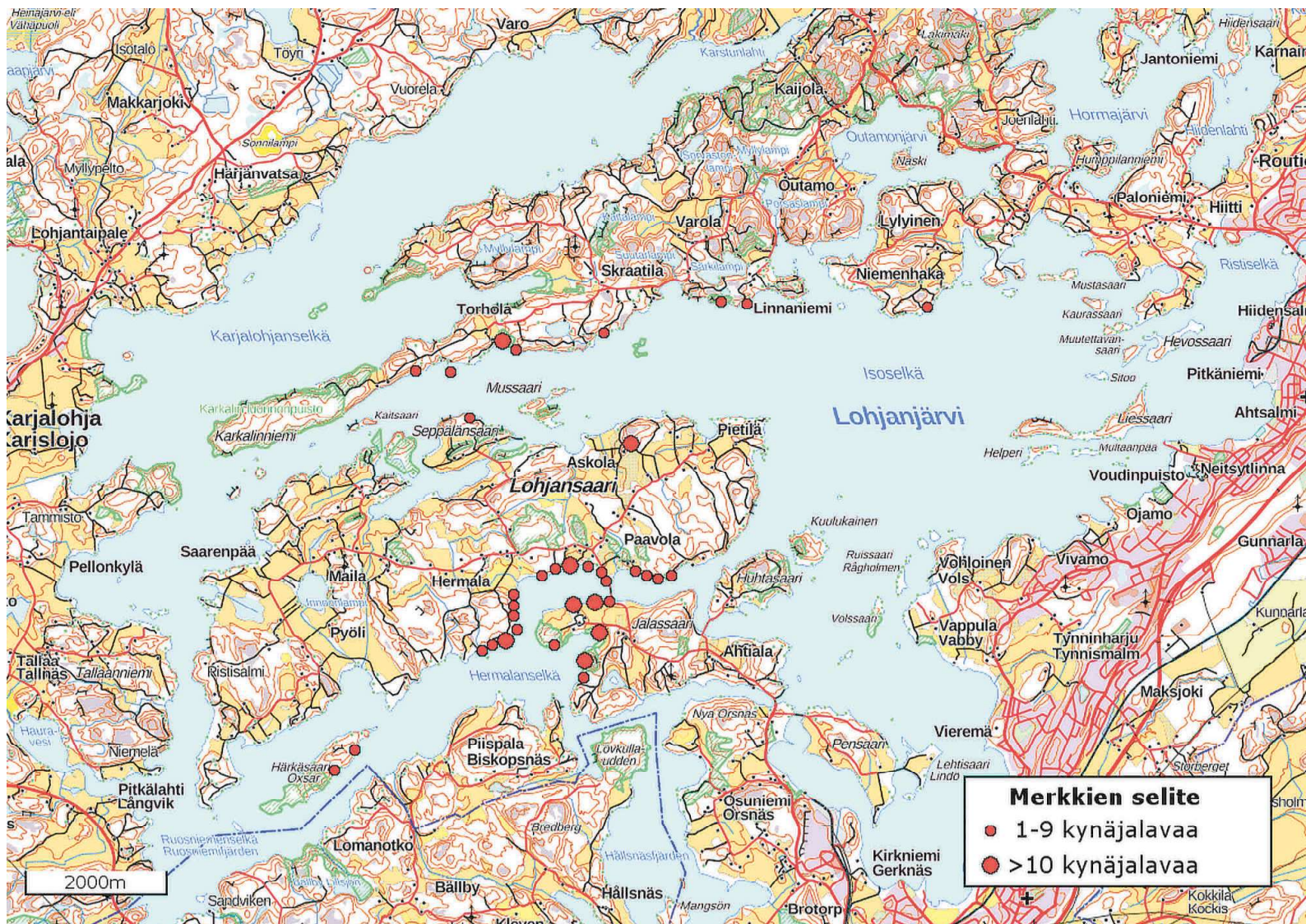
Mustionjoen Pelto- ja Mustionkosken vesivoimaloiden valmistumisen jälkeen vuonna 1953 aloitettu Lohjanjärven vedenpinnan säännöstely nosti järven keskivedenpintaa puolisen metriä, mutta pienensi merkittävästi vedenpinnan vuotuista vaihtelua, ja vähensi merkittävästi

merkittävästi kevättulvia (Sormunen ym. 1960, Maveplan 2018). Kevättulvien poistuminen heikentää kynäjalavan, jonka siemenet kulkeutuvat tulvavesien mukana, leviämistä ja uudistumista, sekä toisaalta edesauttaa tulvia huonosti sietävän kuusen leviämistä rantalehtoihin.

Eri puolilla Lohjanjärveä on poikkeuksellisen paljon tervaleppäkorpia ja muita rantalehtoja. Sopivien kasvupaikkojen puute ei siten voi olla syynä siihen, että kynäjalavaa kasvaa vain pienessä osassa järven rantoja. Veden virtausten ohella syynä kynäjalavaesiintymien keskittymiseen muutamille alueille on mitä ilmeisemmin maaperän kalkkipitoisuus, sillä kaikki alueen vähänkään suuremmat esiintymät sijaitsevat kalkkipitoisessa maaperässä. Kalkkia eli kalkkisälpää ja sen yhteydessä esiintyviä muita mineraaleja, kuten magnetiittia, kuparikiisua, lyijyhohdetta ja sinkkivälkettä, tiedetään kaivetun mm. Torholasta, sekä monesta paikasta Hermalasta ja Paavolasta 1600-luvun lopulta 1910-luvulle asti (Laitakari 1967, Hirvonen 2018). Näissä esiintymissä kynäjalavan seuralaislajisto on poikkeuksellisen monipuolista ja vaateliasta. Puuvartisista kasveista tavallisia ovat pähkinäpensas, metsälehmus, metsätammi ja -vaahtera, paikoin myös saarni ja (Torholassa) vuorijalava sekä koiranheisi, lehtokuusama, punaherukka ja taikinarja. Vaateliaammista ruohovartisista seuralaiskasveista tavallisia ovat kivikkoalvejuuri, sini- ja valkovuokko, mustakonna-marja, jänönsalaatti, mutta harvinaisia eivät ole myöskään keltavuokko ja isokäenrieska.

Kynäjavalehdoksi on tulkittu esiintymä, joka sijaitsee luonnontilaisella tai sitä vastaavalla ranta-alueella, ja jossa kasvaa yli 25 kynäjalavaa, joista huomattava osa on yli 4-metrisiä yksilöitä.

Seuraavilla sivuilla esitellään Lohjanjärven tärkeimmät kynäjalavaesiintymät Jalassaaren luoteisrannalta alkaen.

1. Jalassaari, luoteisranta

Paavolan sillan länsipuoleisen rannan vuonna 1994 rauhoitetulla Jalaskylän luonnonsuojelualueella kasvaa 55 kynäjalavaa: 13 taimea, viisi nuorta, 20 varttunutta ja 17 vanhaa, rungon läpimitalta yli 30 cm puuta. Esiintymän kuusi isointa jalavaa olivat 29.8.2021 20–23 m korkeita ja rungonympärykseltään 143, 161, 169, 184, 186 ja 187 cm:n vahvuisia. Alue on lähinnä kosteaa ja hikevää suurruoholehtoa, jossa kasvaa myös mm. saarnea, metsätammaa ja -lehmusta, koiranheisiä sekä lehtopähkämöä (*Stachys sylvatica*) ja lännenpalsamia.

2. Jalassaari, Tamminiemen pohjoisranta

Edellisestä kohteesta noin 300 metriä länteen olevassa rantatörmässä, vapaa-ajanasunnon lähellä, kasvaa 12 kynäjalavaa: yhdeksän 1,5–2,5 -metristä kantovesaryhmää ja kolme 1–3-metristä taimea. Kantovesaryhmät ovat mitä ilmeisemmin katkottu toistuvasti rannan ”siistimisen” yhteydessä.

3. Jalassaari, Brännviken

Ruovikkoisen lahden pohjukassa, pellon reunaan rajoittuvassa vanhassa rantatörmässä kasvaa vierekkäin kolme vanhaa kynäjalavaa, joista kaksi on kaksirunkoisia. Puut olivat 25.3.2021 13–14 m korkuisia ja rungonympärykseltään (vahvin runko) 86, 116 ja 148 cm vahvuisia. Vanhojen jalavien läheisyydessä, enimmillään 30 metrin etäisyydellä niistä, kasvaa kahdeksan nuorta 0,6–3-metristä taimea. Jalavien ympäristö on hikevää, harmaaleppä- ja tuomivaltaista lehtoa, jossa kasvaa

hieman myös mm. metsätammaa, pähkinäpensasta, koiranheisiä sekä isokäenrieskaa ja syylijuurta. Alue sisältyy vuonna 1994 muodostettuun Märkmäen luonnonsuojelualueeseen.

4. Jalassaari, Märkmäki

Brännvikenin etelärantaan rajoittuvan Märkmäen lounaisrinteen vanhassa, kivikkoisessa rantatörmässä ja -tasanteella kasvaa 25 kynäjalavaa: neljä taimea, yhdeksän nuorta, neljä varttunutta ja neljä vanhaa puuta sekä neljä 2 – 6-metristä kantovesaryhmää. Vanhat puut ovat (25.3.2021) pituudeltaan ja rungonympärykseltään 12 m/130 cm, 12 m/125 cm, 14 m/179 cm ja 20 m/116 ja 118 cm (kaksirunkoinen). Todennäköisesti kuivasta kasvupaikasta sekä kuusien ja muun puuston varjostuksesta johtuen kolme vanhoista puista oli osittain keloutuneita. Myös osa nuoremmista yksilöistä oli huonokuntoisia, pieniä ja hitaasti kasvaneita. Uotila (1992) mainitsee alueelta 55 kynäjalavaa, joten yksilömäärä on enemmän kuin puolittunut alle 40 vuodessa. Esiintymä, joka sisältyy vuonna 1994 muodostettuun Märkmäen luonnonsuojelualueeseen, kartoitettiin myös 29.8.2021. Kolme isointa kynäjalavaa on rauhoitettu luonnonsuojelumerkinä vuonna 1984.

Märkmässä kynäjalavien rinnalla kasvaa mm. paljon pähkinäpensaita, useita metsälehmuksia, -tammia ja -vaahteroita, koiranheisiä, taikinamarjaa sekä jänönsalaattia ja sinivuokkoa. Alueen eteläosan rantatörmässä kasvaa lisäksi, ilmeisesti lähiseudun pihapuista levinneenä, nuori, nelimetrisen vuorijalava.

5. Lohjansaari, Paavolan sillan itäpuoli

Paavolansalmen pohjoisrannan viiden vapaa-ajan ja vakituisen asunnon tontin rannassa kasvaa yhteensä 18 kynäjalavaa: viisi taimea, viisi nuorta, kaksi varttunutta ja neljä vanhaa, rungon läpimitaltaan yli 30 cm puuta, sekä 1,5- ja 3-metrinen kantovesaryhmä. Jalavista suurin on (8.3.2021) noin 20 m korkea ja rungonympärykseltään 179 cm.

6. Lohjansaari, Rautaniemi

Paavolansalmen Lohjansaaren ranta on tiiviisti rakennettu, eikä kynäjalavalle jää paljon tilaa. Rautaniemeen on kuitenkin jäänyt pieni, rehevä rantalehto, jossa kasvaa viisi nuorta 4–8-metristä kynäjalavaa. Isoimman, ilmeisesti lehdon länsipuoleisen kiinteistön tontilla kasvavan puun, jonka iso haara on sahattu pois, rungonympäryksensä on (27.9.2021) 63 cm.

Lehdon, joka on Paavolansalmen ja Lohjansaaren itäisin kynäjalavaesiintymä, kasvillisuus on monipuolista ja vaateliasta. Tuomen ja tervaleppän lisäksi siellä kasvaa mm. metsävaahteraa ja -tammea, saarnea, koiranheisiä, lehtokuusamaa, lehtopuna- ja mustaherukkaa sekä luonnonsuojelulailla rauhoitettu lehtoneidonvaippa (*Epipactis helleborine*).

7. Lohjansaari, Paavolan kynäjalavalehto

Paavolan sillan länsipuolella, Paavolansalmen pohjoisrannalla sijaitseva kynäjalavalehto on Lohjanjärven selvästi suurin lajin esiintymä. Vuonna 1946 luonnonsuojelualueeksi muodostetussa lehdossa kasvaa kaikkiaan 188 kynäjalavaa: 23 taimea, 65 nuorta, 76 varttunutta ja 24 vanhaa, rungonläpimitaltaan yli 30 cm puuta. Lehdon suurimmat kynäjalavat ovat (19.3.2021) 23,0 ja 23,5 metrin korkuisia ja rungonympärykseltään 189 ja 193 cm:n vahvuisia.

Lehdossa kasvaa kynäjalavan lisäksi jonkin verran mm. tuomea, tervaleppää ja metsävaahteraa sekä lehtokuusamaa, punaherukkaa ja näsiä. Puusto on korkeaa ja tiheää, mistä johtuen alueen ruohovartinen kasvillisuus on niukkaa; siihen kuuluu mm. lännenpalsami. Alue kartoitettiin uudelleen 11.9.2021. Uotila (1992) mainitsee lehdon kynäjalavilla kasvaneen harvinaisen mehi- ja savukäävän (*Aurantioporus fissilis* ja *Bjerkandera fumosa*).

Luonnonsuojelualan itäpuoleisen kiinteistön tontilla kasvaa kolme taimea ja yksi nuori kynäjalava, sekä neljä 1,0–1,5-metristä kantovesaryhmää. Luonnonsuojelualan länsipuoleisen kiinteistön tontilla kasvaa seitsemän kynäjalavaa, jotka ovat yhtä lukuun ottamatta vanhoja, rungon läpimitalta yli 30 cm:n vahvuisia puita. Näistä

Paavolan komeasta kynäjalavalehdosta muodostettiin luonnonsuojelualue vuonna 1946.

suurimmat, jotka ovat 22,0 ja 22,5 metrin korkuisia ja rungonympärykseltään 189 ja 303 cm:n vahvuisia, kasvavat vanhassa rantatörmässä, noin 2,5 m Lohjanjärven keskivedenpinnan yläpuolella, joten ne ovat mahdollisesti, samoin kuin lehdon ylärinteen vanha, romahtanut puu, taimettuneet ennen järven vedenpinnan 1800-luvun puolivälin laskuja (vrt. Uotila 1992).

8. Lohjansaari, Hermala, Hermalanlahti

Hermalanlahden pohjukan rehevässä tervaleppäkorvessa kynäjalavaa ei kasva. Sen sijaan lahden etelärannan ja Aarniemen itärannan kivikkoisella ja melko jyrkkätörmäisellä rannalla kasvaa yhdeksän varttunutta ja vanhaa kynäjalavaa. Takavuosien hakkuiden jäljiltä puista kuusi on useampirunkoisia, yksi 9-runkoinen (isoin runko 19.3.2021 10 m/43 cm rym.) ja toinen 11-runkoinen (12 m/66 cm rym.). Yksi kynäjalavista on kolmemetrinen kantovesaryhmä.

Täälläkin kynäjalavien seuralaisina kasvaa mm. metsälehmusta, -tammaa ja -vaahteraa, saarnea, lehtokuusamaa ja taikinamarjaa, sekä sinivuokkoa ja humalaa (*Humulus lupulus*). Aarniemestä, johon kolme seuraavaakin esiintymää kuuluvat, tiedetään kaivetun jo varhain kalkkisälpää ja muita mineraaleja (Laitakari 1967, Hirvonen 2018).

9. Lohjansaari, Hermala, Mäntsaarennokka

Mäntsaarennokassa ja sen lounaispuolisessa lahdessa kasvaa 31 kynäjalavaa: 16 taimea, kymmenen nuorta, kolme varttunutta ja kaksi vanhaa puuta. Lahden etelärannalla kasvavat vanhat puut ovat (15.9.2021) noin 20 ja 22 metrin pituisia ja rungonympärykseltään 98 ja 172 cm:n vahvuisia. Kaksi nuorista kynäjalavista kasvaa mökkitien reunassa noin 60 metriä rantaviivasta. Lahden pohjukan kuusivaltaisesta lehdestä, jossa valtaosa kynäjalavista kasvaa, on jalavien ympäriltä poistettu maanomistajan toimesta varjostavaa puustoa.

10. Lohjansaari, Hermala, Kruuhulahti

Kruuhulahden luhtareunuksella, pääosin kovan maan reunassa tervaleppien joukossa, kasvaa kolme nuorta ja kolme varttunutta kynäjalavaa. Isoimmat jalavat ovat (15.9.2021) 10–11m pitkiä ja rungonympärykseltään 53, 62 ja 79 cm:n vahvuisia.

11. Lohjansaari, Hermala, Syväluhta

Lohjanjärven 1800-luvun vedenpinnan laskun myötä syntyneen Syväluhdan tervaleppäkorven lounaisosassa kasvaa 27 kynäjalavaa: 22 taimea, neljä nuorta ja yksi vanha puu. Moreenimaan reunassa kasvavan kolmirunkoisen, 22-metrisen vanhan puun rungot ovat (15.9.2021) ympärykseltään 88, 111 ja 139 cm:n vahvuisia. Valkohäntäkauriit ovat syöneet monista jalavantaimista latvan.

Poimuttunutta kalkkikiviperäistä rantakalliota Lohjansaaren Mailaanlahdessa (alhaalla). Torholan suurin kynäjalava kasvaa kalkkikivipitoisen kallion ylärinteellä (oikealla).

12. Lohjansaari, Askola

Askolan kynäjalavaesiintymä sijaitsee mäenkumpareella lähellä Ylitalon talouskeskusta, noin 350 metrin etäisyydellä rannasta. Vuonna 2021 luonnonsuojelualueeksi muodostetussa metsikössä ja sen läheisyydessä kasvaa 26 kynäjalavaa: seitsemän taimea, kaksi nuorta, yksi varttunut ja 16 vanhaa puuta. Vanhoista puista suurimmat ovat (29.8.2021) 17–19-metrisiä ja rungonympärykseltään 140, 132 + 141 + 146, 131 + 151, 165, 204 ja 150 + 224 cm:n vahvuisia. Osa puista on kaksi- ja kolmirunkoisia ja melko huonokuntoisia.

Esiintymän alkuperää on tarkasteltava paikan asutushistorian kautta. Vuoden 1725 kartassa paikalla on kaksi taloa. Näistä toinen eli Alitalo on siirretty paikalta 1930-luvulla nykyiselle paikalleen noin 500 metrin päähän. Ylitalon nykyinen päärakennus on 1850-luvun puolivälistä, mutta pihapiirissä on tätäkin vanhempi rakennus, 1800-luvun alusta oleva aitta (Merikoski ym. 2007, Hirvonen 2018).

Kynäjalavaesiintymän sijaintiin asutuksen välittömässä läheisyydessä viittaa myös C. E. Boldt, joka löysi sen vuonna 1890, jolloin Askolan talon ulkorakennuksen takana kasvoi kaksiahaarainen, rungonympärykseltään 110 + 125 senttimetrinen kynäjalava (Uotila 1992). Tiivis, pieni metsikkö varsin saman ikäisiä ja kokoisia kynäjalavia kaukana rannasta viittaa samoin esiintymän istutusperäisyyteen. Myös kynäjalavien seuralaislajiston monet vanhat kulttuurikasvit, kuten maarianverijuuri (*Agrimonia*

eupatoria), saksankirveli (*Myrrhis odorata*), suopayrtti (*Saponaria officinalis*), tummatulikukka (*Verbascum nigrum*) ja valkoailakki (*Silene latifolia*), kielivät paikan pitkäaikaisesta kulttuurivaikutuksesta. Niinpä, koska lähirannoillakaan ei kynäjalavaa esiinny, esiintymä on todennäköisesti istutusperäinen, jota Uotilakin (1992) varovasti esittää. Kovan ja sitkeän puuaineesensa takia kynäjalava oli aikoinaan haluttu tarveaineseppu, josta tehtiin mm. hevosten valjaisiin luokkeja ja kärrynpyörien kehriä. Toisaalta ihmisiä ovat aina kiinnostaneet erikoiset ja harvinaiset puut, ja niitä on siirretty luonnosta ja istutettu pihapiiriin.

13. Torhola

Karkalinniemen tyvellä sijaitseva esiintymä poikkeaa muista Lohjanjärven esiintymistä siten, että pääosa kynäjalavista kasvaa Torholan luolakallion jyrkillä rinteillä ja päällä. Tämä selittyy kallion kalkkipitoisuudella; kynäjalava - samoin kuin vuorijalava - suosii kalkkipitoista kasvualustaa. Vastaavia kallioesiintymiä tunnetaan mm. Nokianvirralta ja Pyhäjärveltä (Järventausta 2017).

Esiintymä käsittää 26 kynäjalavaa: kolme taimea, yhdeksän nuorta, kymmenen varttunutta ja neljä vanhaa puuta. Kaksi suurinta puuta ovat (23.3.2021) noin 20 ja 22 metrin pituisia ja rungonympärykseltään 204 ja 331 senttimetrin vahvuisia. Kallion päällä, vanhassa purouomassa, kasvaa lisäksi 17 ja 19 metrin pituiset ja rungonympärykseltään 97 ja 106 senttimetrin vahvuiset kynäjalavat.

Lohjansaaren Askolan kynäjalavista pääosa kasvaa pieneenä metsikkönä vanhassa kulttuuriympäristössä.

Torholan esiintymä on siksikin poikkeava ja Suomessa lähes ainutlaatuinen, koska siellä kynäjalava kasvaa sulassa sovussa varmasti luontaisen vuorijalavan kanssa. Vuorijalavia paikalla kasvaa 30 yksilöä, joista kaksi suurinta ovat noin 14 metriä pitkiä ja rungonympärykseltään 106 ja 110 senttimetrin vahvuisia. Torholan luola ja sen lähiympäristö ovat vuonna 2001 muodostettua luonnonsuojelualuetta.

Torholan luolasta noin 400 metriä länteen sijaitsevan Torholan talon pihassa kasvaa kaksi vanhaa kynäjalavaa, joista isompi on (23.3.2021) noin 18 metriä pitkä, ja 2–3 rungon yhteen kasvamisesta muodostunut runko ympärykseltään 301 cm:n vahvuinen. Noin 300 metriä Lohjanjärven rannasta, melko korkealla kuivassa rinteessä sijaitsevan Torholan talon nykyisen päärakennuksen vanhin osa on vuodelta 1813 ja pihapiirissä oleva aitta vuodelta 1801 (Merikoski ym. 2007). Vuosina 1881–1930 talon omisti professori Gustaf Johansson, suuri luonnonystävä, jonka tiedetään istuttaneen Torholaan paljon erilaisia hyöty- ja koristekasveja (Koponen 1967). Kasvupaikan ja sen lähiympäristön asutushistorian perusteella Torholan talon kynäjalavat ovat hyvin todennäköisesti istutettu – ehkä Torholan luolalta siirretyistä taimista.

Muut yksittäiset esiintymät

Lohjanjärven muut esiintymät sisältävät kukin poikkeuksetta vain 1–2 kynäjalavaa, yhteensä 45 yksilöä. Paavolansalmen ulkopuolella puut ovat valtaosin taimia tai

nuoria puita. Näistä vanhimmat ovat Seppälänsaaren (11 m/44 cm rym) ja Pispasaaren (10 m/51 cm rym) jalavat. Järven itäisin ja samalla pohjoisin esiintymä on Lylyisten Tiirankarin tyvellä, jossa kasvaa nuori, kaksimetrisen kynäjalava seuranaan mm. nuori, viisimetrisen vuorijalava. Jalavien siemenet ovat voineet kulkeutua veneliikenteen mukana paikalle Torholan luolalta. Myös eteläisin esiintymä, Härkäsaaren itärannan kaksi nelimetristä nuorta kynäjalavaa ovat voineet kulkeutua paikalle veneliikenteen mukana vaikkapa Hermalasta, jonka lähimmät esiintymät ovat vain kahden kilometrin päässä.

Muista esiintymistä poikkeava ja kynäjalavalle epätyypillinen kasvupaikka on Paavolan sillan maatuet. Niillä kasvoi syksyllä 2021 noin 20 alle metrin pituista kynäjalavaa sekä (maatuen ja veneiden nosto- ja laskupaikan välialueella) reilun neliömetrin laajuinen saman vuoden siementaimikasvusto.

Ruosniemenselän lounaisosassa, Skönvikenin ja Västervikenin pohjoisrannalla kynäjalavaa kasvaa, edellisessä neljä nuorta ja jälkimmäisessä kolme varttunutta puuta, luontaisen kaltaisessa ympäristössä. Puut ovat kuitenkin istutettuja.

Taasianjoki ja sen kynäjalavaesiintymät

Yli 60 kilometrin pituinen Taasianjoki, jonka latvat ovat Kausalan Suurisuolla, laskee Iitin ja Lapinjärven kuntien sekä Loviisan kaupungin alueiden läpi – viimeiset kilometrit Tesjokena – Suomenlahteen. Aikaisemmin koko joesta on käytetty Tesjoki-nimeä.

Taasianjokea ja varsinkin sen alajuoksun koskipaikoja on perattu useaan otteeseen. Ensimmäisiä perkauksia tehtiin jo 1830-luvulla, sitten 1880-, 1890- ja 1930-luvulla (Uudenmaan ELY-keskus 2014). Vuosina 1885–1894 perattiin Lindkosken ja Holmgårdin välillä – missä kynäjalavaesiintymät sijaitsevat – kaikkiaan 12 koskea (Allardt 1923). Perkausten yhteydessä on myös joen törmä jyrkennetty kilometrien matkalta ja rannoille on kasattu suuria määriä maa- ja kiviainesta.

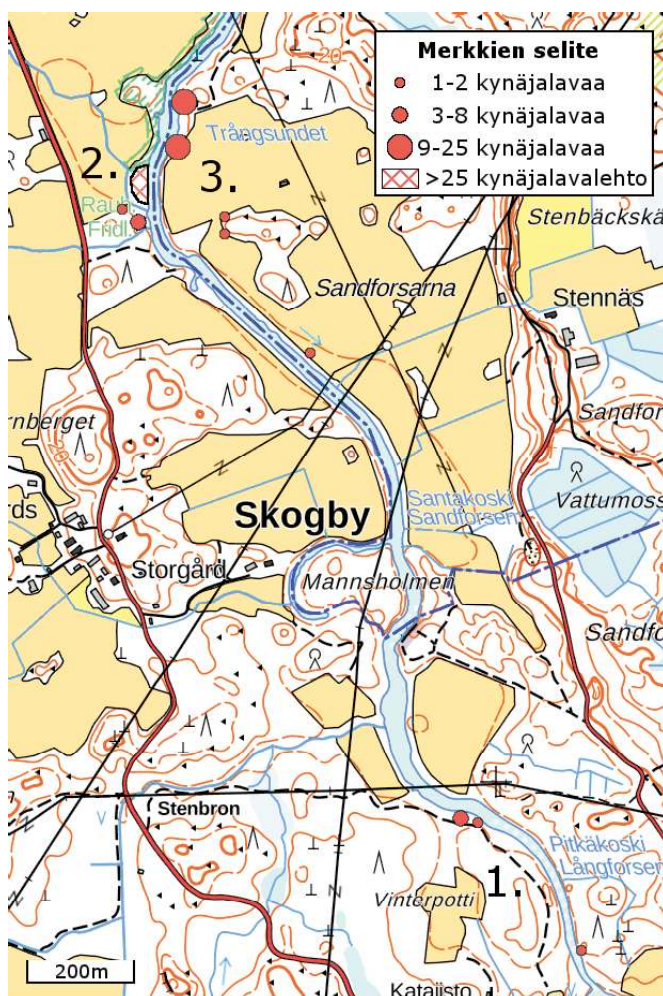
Ei ole tietoa, miten paljon perkaukset ovat vaikuttaneet joen kynäjalavaesiintymiin, sillä ne löydettiin vasta vuonna 1979 (Viljamaa 1979). Selvää kuitenkin on, että perkauksissa on täytynyt tuhoutua kynäjalavia, ja että jyrkiksi muotoillut joen rannat ovat haitanneet lajin uudistumista.

Taasianjoen kynäjalavia ovat Viljamaiden (1979) jälkeen inventoineet Juha Suominen vuosina 1981 ja 1982 sekä Pertti Uotila vuosina 1988 ja 1990 (Uotila 2000).

Lindkosken komeaa yksittäispuuta lukuun ottamatta Taasianjoen kynäjalavat sijaitsevat noin kahden kilometrin matkalla Pitkäkösken ja Skogbyn Trängsundetin välillä, Lapinjärven ja Loviisan alueella. Seuraavassa esiintymät esitellään eteläisimmästä alkaen.

1. Pitkäkösken, Loviisa

Pitkäkösken itärannalla, noin 70 metriä suvannosta ylöspäin, kasvaa melko vanha, 12-metrinen kaksirunkoinen kynäjalava, jonka rungonympärykset ovat (2.8.2021) 18 ja 24 cm. Kosken yläosassa, joen länsirannalla, osittain kuusikon sisällä kasvaa kaksirunkoinen kynäjalava, jolla on pituutta noin 20 metriä, ja jonka runkojen ympärykset ovat 91 ja 119 cm. Vanhan puun ja rannan välissä on kolme 1,5–3-metristä kynäjalavan taimia ja noin 70 metriä alavirtaan vielä yksi nelimetrinen taimi.

Pitkäkoscella kynäjalavan vaateliaita seuralaislajeja ovat puista ja pensaista metsälehmus ja -vaahtera, saarni, lehtokuusama, -punaherukka, koiranheisi, metsäruusu (*Rosa majalis*), taikinamarja ja näsiä, sekä ruohovartisista kasveista mm. kivikkoalvejuuvri, koiranvehniö (*Elymus caninus*), lehtoimikkä (*Pulmonaria obscura*), lehtotähtimö (*Stellaria nemorum*) ja sinivuokko. Joen itärannalla, hieman kynäjalavan alapuolella, kasvaa lisäksi neljä nuorta, 2–5-metristä vuorijalavaa, joista yksi on kantovesaryhmä. Vuorijalavan kolmemetrinen kantovesaryhmä on myös kosken yläpuolella, sähkölinjan alla. Vanhan asutuksen läheisyydestä johtuen vuorijalavat lienevät pihapuiden jälkeläisiä.

Viljamaat (1979) eivät mainitse kynäjalavaa Pitkäkoscelta, mutta mainitsevat hieman alemman Tervakosken itärannalla kasvavan kymmenkunta kynäjalavaa, joista kaksi oli 8–10 metrin korkuisia puita, ja loput parimetrisiä

taimia. Huolellisista etsinnöistä huolimatta aikoinaan pois peratulta Tervakoscelta ei nyt löydetty yhtään kynäjalavaa. On todennäköistä, että Viljamaat tarkoittavat Pitkäkoskea, johon viittaa heidän maininta esiintymän rajoittumisesta hyväkasvuiseen mäntyvaltaiseen sekametsään, jollaista kosken itäranta on; Tervakosken itäranta rajoittuu viljapeltoon. Todennäköistä on myös, että Pitkäkosken vuorijalavia on pidetty kynäjalavina, tai sitten itärannan kynäjalavat ovat yhtä lukuun ottamatta tuhoutuneet myöhemmin.

Tervakosken alapuolista jokiosuutta inventoitiin kesällä 2021 noin kolmen kilometrin verran, mutta sopivista kasvupaikoista huolimatta kynäjalavaa ei sieltä löytynyt.

Perkaukselta säästynyt Taasianjoen rehevää uomaa Pitkäkosken alapuolella.

2. Trångsundetin länsiranta, Loviisa

Joen länsirannalla, hieman Trångsundetin alapuolella, vuonna 1982 muodostetulla luonnonsuojelualueella on Taasianjoen suurin kynäjalavaesiintymä, joka käsittää 107 kynäjalavaa: 79 taimea, 11 nuorta, kymmenen varttunutta ja seitsemän vanhaa, rungon läpimitaltaan yli 30 senttimetrin vahvuista puuta. Näistä isoimmat ovat (2.8.2021) 20-metrinen, viisirunkoinen puu, jonka paksuimman rungon ympäryks on 163 cm, ja vuonna 1979 luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu 17-metrinen, rungonympärykseltään 242 cm:n vahvuinen puu.

Kynäjalavat kasvavat noin 150 metrin matkalla joen rantalehdossa, valtaosa pienellä tuomi- ja haapa-valtaisella, rehevällä lehtokumpareella, jonka muita vaateliaita lajeja ovat mm. metsälehmus ja -vaahtera, saarni, lehtokuusama, näsiä, metsäruusu, pähkinäpensas, sekä kelta-, valko- ja sinivuokko, lehtotähtimö, mukulaleinikki (*Ficaria verna*) ja pystykiurunkannus (*Corydalis solida*).

3. Trångsundetin itäranta, Lapinjärvi

Edellisen esiintymän kohdalla, Taasianjoen itärannalla ja Lapinjärven puolella, pienellä lehtokumpareella sekä sen eteläpuolella, jokitörmässä ja pellonsaarekkeessa kasvaa 34 kynäjalavaa: kaksi taimea, seitsemän varttunutta, yhdeksän vanhaa puuta sekä 16 kantovesaryhmää. Yksi varttuneista puista kasvaa muista erillään noin 300 metriä alavirtaan. Pellonsaarekkeen länsireunassa kasvaa kaksi vanhaa, hakuiden jäljiltä useampirunkoista puuta, ja kaksimetrinen kantovesaryhmä. Muut kantovesaryhmät ovat viljapeltoon rajautuvassa kapeassa jokitörmässä.

Lehtokumpareen kasvillisuus on samankaltaista kuin edellisessä kohteessa, mutta ei aivan niin monipuolista; mm. metsälehmusta siellä ei kasva.

Trångsundetin länsirannan suurin, vuonna 1979 luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu kynäjalava.

Lindkosken kynäjalava (kuvassa oikealla) ja sen läheisyydessä kasvavat vanhat metsälehmukset (kuvassa vasemmalla) ovat jäänteitä alkuperäisestä joenvarsilehdosta.

4. Lindkoski, Lapinjärvi

Trångsundetista noin 21 km ylävirtaan, Algårdin talon kohdalla, Taasianjoen itärannalla kasvava kynäjalava muodostaa Lindkosken kynäjalavaesiintymän. Komea puu - ehkäpä Uudenmaan kaunein kynäjalava - on (1.5.2021) noin 17 metrin pituinen ja rungonympärykseltään 401 cm:n vahvuinen. Puu on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1984. Avoimessa, heinittyneessä jokitörmässä sen seurana kasvaa metsäruusua, jokunen tuomi, lehtokuusama ja koiranheisi, sekä keltavuokkoa, mukulaleinikkiä ja pystykiurunkannusta. Joen vastarannalla kasvaa useita komeita metsälehmäksiä jäänteinä alkuperäisestä joenrantalehdosta.

Joen itärannan saviseen törmään on viime vuosina istutettu tervaleppiä, metsälehmäksiä sekä ainakin kuusi kynäjalavaa, jotka olivat nyt 1–3,5 metrin pituisia. Lähimmät istutetut kynäjalavat ovat noin 200 metrin päässä isosta puusta alavirtaan.

Lindkosken yläpuolista jokiosuutta, joka kulkee pääosin viljapeltojen keskellä, inventoitiin kesällä 2021 noin viiden kilometrin verran, mutta kynäjalavaa sieltä ei löytynyt, jokunen vanha metsälehmus kyllä.

Uudenmaan muut kynäjalavaesiintymät

Lohjanjärven ja Taasianjoen esiintymien lisäksi Uudeltamaalta tunnetaan viisi pientä tai pienehköä kynäjalavaesiintymää. Pitkäaikaisen asutuksen ja muun ihmistoiminnan takia Tammisaaren ja Helsingin Ruutinkosken esiintymän alkuperäisyys on epävarma; ne voivat hyvinkin olla istutusperäisiä. Seuraavassa esiintymät esitetään paikkakunnan nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Helsinki, Haltiala, Ruutinkoski

Vantaanjoen hikevässä ja savisessa rantatörmässä noin 400 metriä Haltialan kartanosta luoteeseen kasvaa komea, monirunkoinen kynäjalava. Vuonna 1984 luonnonmuistomerkinä rauhoitetun jalavan paksuimman rungon ympäryys oli vuonna 1979 130 cm ja puun pituus 10–11 metriä (Erkamo 1979). Toukokuussa 2021 samaisen rungon ympäryys oli 194 cm, ja ohuimmankin rungon ympäryys 135 cm. Pituutta puulla oli noin 20 metriä. Hyvissä olosuhteissa, kuten Ruutinkoskella, kynäjalava on melko nopeakasvuinen: Nokialla rantalehdossa kasvanut kynäjalava on saavuttanut 150 vuodessa 22 metrin pituuden ja 319 senttimetrin rungonympäryksen (Järventausta 2017). Ruutinkosken kynäjalava voisi hyvinkin olla 150-vuotias, ehkä hieman vanhempikin.

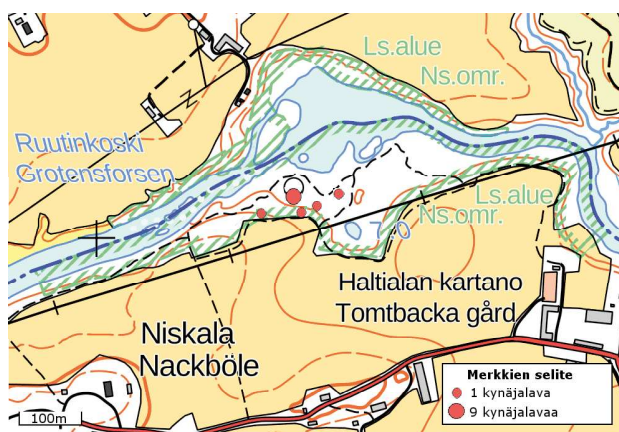
Monirunkoisen jalavan lähellä, alempana jokitörmässä, kasvaa suorarunkoinen, edellistä hieman pidempi, rungonympärykseltään 199 cm:n vahvuinen kynäjalava. Erkamo (1979) ilmoittaa puun viisimetriseksi ja Uotila (2000) 12-metriseksi, rungonympärykseltään 126 cm:n vahvuiseksi. Kahden ison kynäjalavan lähiympäristössä, noin 40 metrin säteellä niistä, kasvaa kahdeksan 1–3-

metristä taimea ja kaksi 5–7-metristä nuorta kynäjalavaa, sekä sähkölinjan reunassa yksi kolmemetrinen kantovesaryhmä. Näiden lisäksi yksi 8-metrinen kynäjalava kasvaa rantatörmän yläosassa, noin 100 metriä ylävirtaan päin.

Ruutinkosken rantatörmä on rehevää lehtoa, jossa kynäjalavan seurana kasvaa useita vaateliaita lehtokasveja, kuten metsävaahteraa, lehtokuusamaa, koiranheisiä, pähkinäpensasta, isokäenrieskaa, kotkansiipeä, lehtotähtimöä, valko- ja keltavuokkoa, mukulaleinikkiä ja pystykiurunkannusta. Rantalehdon kasvillisuuteen kuuluu myös useita vieraslajeja, kuten mongolianvaahtera, terttu-selja, isotuomipihlaja, idänkanukka, jotka ovat levinneet sinne mm. läheisen Niskalan talon ja arbotumin istutuksista.

Seuralaislajistonsa puolesta esiintymä voisi hyvin olla alkuperäinen. Epäilyksiä alkuperäisyyttä vastaan herättää kuitenkin alueen pitkäaikainen asutus- ja kulttuurihistoria. Aivan kynäjalavien lähellä oleva Ruutinkosken opastetulo ja sen vuoden 1761 karttaote kertoo paikalla olleen jo tuolloin jauhomyllyn ja kulkusillan joen vastarannalla sijainneeseen sahamyllyyn ja Grotensin tilan asuintaloon. Aluetta on viljelty ja asutettu yhtäjaksoisesti aina keskiajalta asti, ja Haltialan kartanossa tiedetään olleen jo vuonna 1770 hedelmäpuita ja vihannesmaata, ja että kartanon komea, sittemmin purettu päärakennus valmistui 1811 (Helsingin kaupunki 2020). Epäilyksiä herättää myös se, että kynäjalavaa ei tunneta ylempää Vantaanjoelta, esimerkiksi läheiseltä Pitkäläkoskelta, jossa on runsaasti selvästi vähemmän ihmistoiminnalle altistuneita rantaosuuksia.

Istutettuna kynäjalavaa kasvaa Vantaanjoen rannalla ainakin Oulunkylän siirtolapuutarhan kohdalla ja vastarannan Pihlajiston Savelanpuistossa yhteensä kymmenkunta noin 30-vuotiasta puuta. Lähellä jokea kynäjalavia kasvaa myös Oulunkylän Itsenäisyydenpuistossa ja Itä-Pakilan Toivolanpuistossa. Edellisessä paikassa kasvaa neljä noin 30-vuotiasta puuta ja jälkimmäisessä pieni metsikkö noin 15-vuotiaita puuta. Haltialan Niskalan arboretumissa, joka on perustettu 1910-luvulla, ei kynäjalavaa tiedetä vanhastaan kasvaneen, mutta sitä istutettiin sinne 2000-luvun lopulla (Autio 2015, 2016).

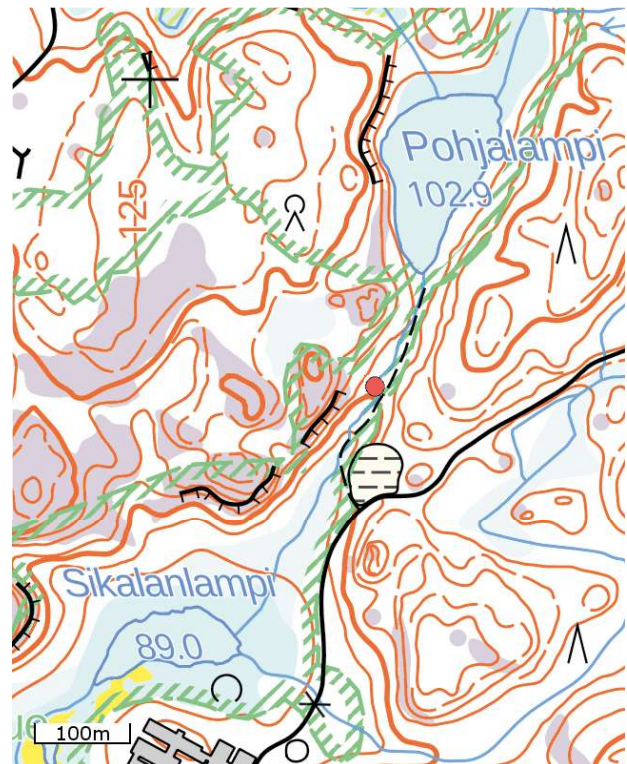

Vantaanjoen Ruutinkosken kukkivia kynäjalavia 2.5.2021.

Hyvinkää, Kytäjä

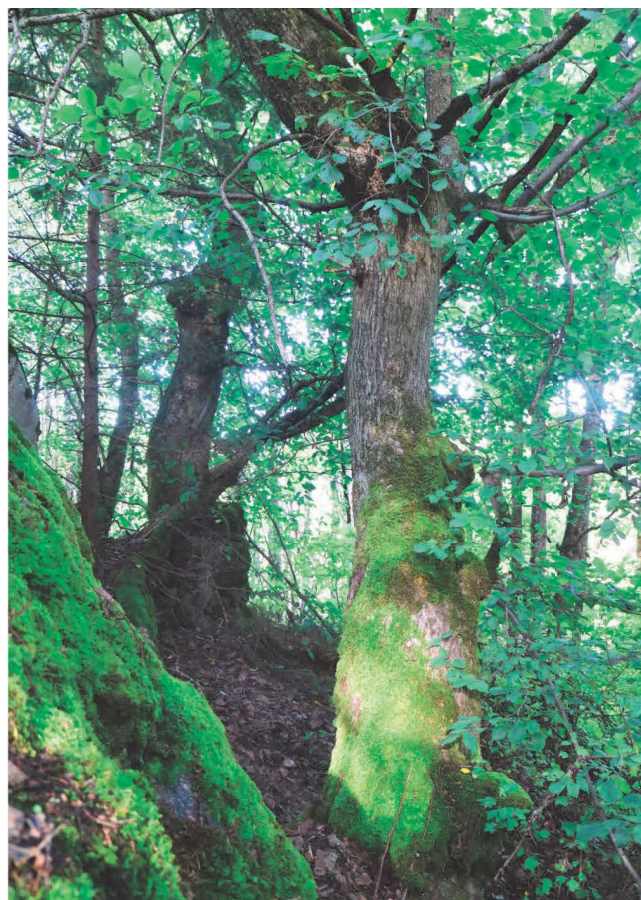
Pohjalammesta Sikalanlampeen laskevan puron jyrkkärinteisessä ja varjoisassa uomassa sijaitseva esiintymä on tunnettu vuodesta 1950 lähtien (Uotila 2000). Esiintymä käsittää yhden tai kahden kynäjalavan juurivesoista muodostuneen runkoryhmän, jonka paksuimmat rungot ovat (13.9.2021) ympärykseltään 115, 151 ja 169 senttimetrin vahvuisia ja noin 20 metrin pituisia. Isoimmista rungoista seitsemän metrin etäisyydellä, aivan kivikkoisen puron partaalla olevat nuoremmat, ympärykseltään 20, 24 ja 28 senttimetrin vahvuiset ja 7-metriset rungot saattavat olla erillinen kynäjalava.

Puruoman puusto on kynäjalavien kohdalla nuorta, kuusivaltaista metsää, jossa kasvaa myös koivua ja tuomea. Paikan lehtomaisuudesta kertovat monet lehtokasvit, kuten metsälehmus, lehtokuusama, taikinamarja, näsiä, jänönsalaatti, kivikkoalvejuuri, lehtopähkämö, mustakonnanmarja, sini- ja valkovuokko. Uoman puusto varjostaa jo nyt melko tavalla kynäjalavia, joten etenkin kuusien harvennus olisi lähivuosina tarpeellinen toimenpide.

Hyvinkään Kytäjän kynäjalavan laajentunutta ja sammaloitunutta tyviosaa (ylhäällä). Pernajan Nykullan kynäjalavat kasvavat kallionaluslehdossa (oikealla). Tammisaaren Gullön suurin, talvella 2020-2021 romahtanut kynäjalava (vasemmalla).

Pernaja, Nykulla

Pernajan Nykullan esiintymä on Torholan ohella ainoa kynäjalavan kallioesiintymä Uudellamaalla, eikä niitä muualtakaan Suomesta tunneta kuin muutamia, nekin poikkeuksetta rantakallioilta. Nykullan esiintymä sijaitsee kaukana vesistöistä, jyrkkärinteisen kallion etelärinteellä. Rinteen yläosassa on todennäköisesti kahden erillisen kynäjalavan muodostama runkoryhmä, jonka paksuimmat rungot ovat (14.8.2021) ympärykseltään 64, 141, 154 ja 172 senttimetrin vahvuisia. Pituutta puilla on noin 15 metriä ja niiden latvuksilla leveyttä vähintäänkin saman verran.

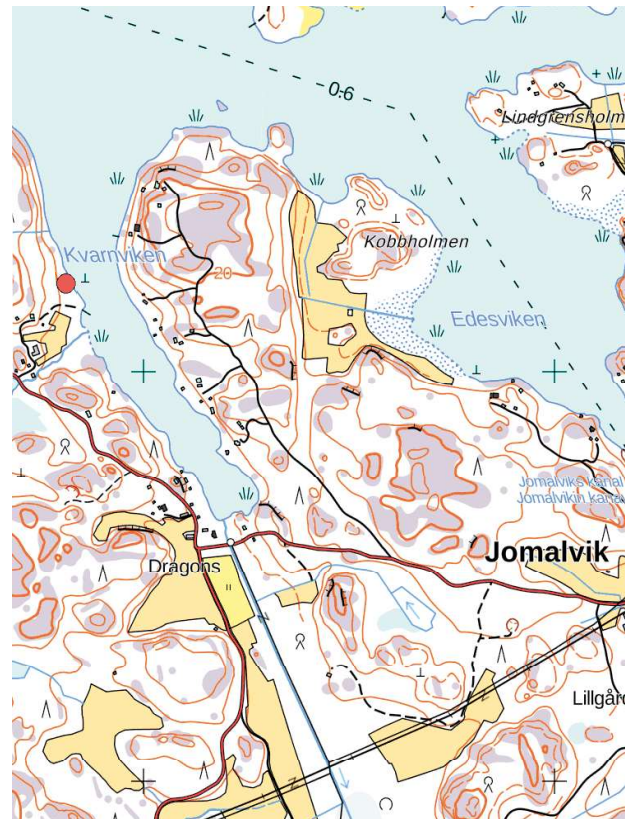
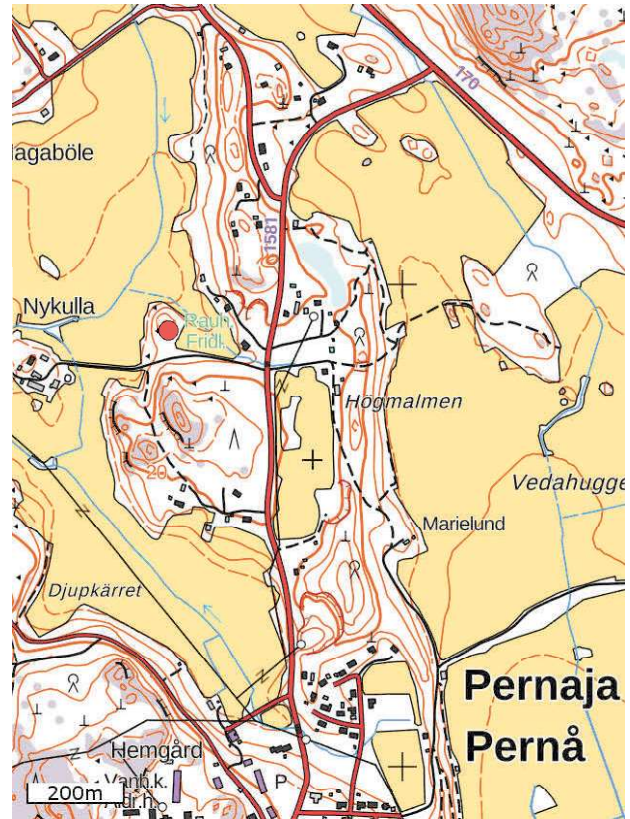
Kynäjalavien tyvilaaientumista päätellen puut ovat hyvin vanhoja; ensimmäiset tiedotkin niistä ovat jo vuodelta 1928 (Uotila 2000). Puut on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1968.

Kallion alapuolinen metsä on tiheää haapa- ja tuomi-valtaista lehtoa, jossa kasvaa myös jokunen tammi ja metsävaahtera, sekä yli 20 komearunkoista metsälehmusta. Lehdon muita kasveja ovat mm. yhtenäisiä pensastoja muodostava taikinamarja ja lehtokuusama, samoin runsaslukuinen sinivuokko ja kielo sekä vähälukuisemmat kevätlinnunherne (*Lathyrus vernus*), kevättähtimö (*Stellaria holostea*) ja jänönsalaatti.

Tammisaari, Gullö

Kvarnvikenin länsirannalla, noin 700 metrin päässä lahden pohjukasta sijaitseva esiintymä, josta on ensimmäiset tiedot jo vuodelta 1913 (Uotila 2000), käsittää kaksi nuorta, 7- ja 9-metristä ja vanhan, 23-metrinen kaatuneen kynäjalavan. Vanha puu, joka oli kaatunut ilmeisesti edellisenä talvena, kituutti hengissä vielä syksyllä 2021. Pertti Uotila (2000) mainitsee paikalla kasvaneen 3.6.1986 kymmenen kynäjalavaa, joista kahdeksan oli 30–180 senttimetrin pituisia taimia, jotka kasvoivat ison puun ja rannan välissä. Alue tutkittiin huolellisesti 11.9.2021 ja koko lahti 1.4.2022, mutta sieltä löytyi vain em. kynäjalavat. Esiintymä on siten supistunut vajaaseen kolmasosaan.

Kynäjalavien lähiympäristö on kivikkoista tervaleppä- ja tuomi-valtaista lehtoa, jossa kasvaa myös mm. saarnea, metsävaahteraa ja pähkinäpensasta, sekä jänönsalaattia, lehtotesmaa (*Milium effusum*) ja valkovuokkoa. Paikka on siten mitä sopivin luontaiseksi kynäjalavaesiintymäksi. Esiintymä on kuitenkin kovin erillinen – kynäjalavalle sopivia kasvupaikkoja on Kvarnvikenin rannoillakin paljon – ja vanhan asutuksen (mm. vanha mylly lahden pohjukkaan laskevassa purossa) välittömässä läheisyydessä, eikä sen alkuperäisyydestä siksi voida olla varmoja.

Tammisaari, Ramsholmen

Ramsholmenin pohjoisrannalla, tanssilavan länsipuolella on alkuperältään epäselvä esiintymä, joka käsittää 19 kynäjalavaa: kolme taimea, neljä nuorta, neljä varttunutta ja kahdeksan vanhaa puuta. Kaksi suurinta puuta ovat (11.9.2021) hypsometrillä mitattuina 30 ja 34 metrin pituisia ja rungonympärykseltään 374 ja 273 cm vahvuisia. Neljä seuraavaksi suurinta puuta olivat 24–25-metrisiä ja rungonympärykseltään 145, 165, 179 ja 239 senttimetrin vahvuisia. Yksi vanhoista puista kasvaa muista erillään noin 70 metrin päässä, eteläpuolella olevalla pienellä kumpareella. Kaikki muut kynäjalavat kasvavat melko tiiviinä ryhmänä, muutamien metrien etäisyydellä toisistaan.

Kynäjalavien lähiympäristö on rehevää rantalehtoa, jossa kasvaa mm. tammaa, vuorijalavaa ja pähkinäpensasta, sekä kelta- ja valkokuokkoa, mukulaleinikkiä ja pystykiurunkannusta. Rehevä maaperä ja edullinen ilmasto huomioon ottaen kynäjalavat eivät ole erityisen vanhoja, tuskin 150 vuotta vanhempia.

Epäselvyyttä kynäjalavien alkuperäisyyteen aiheuttaa Ramsholmenin vahvasti ihmisvaikutteinen historia. Saaren metsät on hakattu useampaan kertaan, ja se on ollut lähes koko 1800-luvun kaupunkilaisten laidunmaana ja hevoshakana. Saarelle tiedetään jo vuonna 1878 istutetun mm. jalavia, saarnia ja vaahteroita. Myöhemmin istutuksia on tehty useampaan kertaan, ja aluetta on kehitetty puistometsänä, kunnes siitä vuonna 1990 muodostettiin luonnonsuojelualue. (Manninen ym. 2021).

Saaren lähes 150-vuotisen ja monivaiheisen puistoistutushistorian takia on mahdoton varmuudella sanoa, mitkä puut ja puulajit ovat Ramsholmenissa alkuperäisiä ja mitkä istutusperäisiä. Kynäjalavan esiintyminen vain pienellä alueella saaren pohjoisrannalla ja yhden puun kasvaminen vuorijalavien joukossa puistomaisella, kuivalla kumpareella viittaa kuitenkin niiden istutusperäisyyteen. Mikään tavaton harvinaisuus kynäjalava ei ollut 1800-luvun puistoistutuksissa (Järventausta 2020).

Tammisaaren Ramsholmenin paksuin kynäjalava on rungonympärykseltään 374 cm ja pituudeltaan 30 m. Sen vieressä kasvaa hieman ohuempi, mutta 34 m pitkä puu, joka lienee Suomen suurin kynäjalava.

Ramsholmenin puisto on pääosin istutusperäistä. Aluetta on jo 1800-luvulta lähtien kehitetty puistona ja puistometsänä. Valtaosa kynäjalavista kasvaa rantametsässä kuvassa olevan tanssilavan takana.

Hävinneitä esiintymiä

Uotila (2000) mainitsee kaksi tarkistamatonta, vanhaa kynäjalavaesiintymää Porvoon Jackarbystä (herbaarionäyte 1800-luvulta ja vuodelta 1912) ja Pernajan Sarvilahdesta (näyte vuodelta 1928). Jackarbyn merenrantalehdossa sijainnutta esiintymää etsittiin 14.8.2021 Pienen Pernajalahden koillisrannalta, jonka Björkudden-Strandas-osuus on säilynyt lähes kokonaan rakentamiselta. Monista kynäjalavalle sopivista lehtomaisista rantaosuuksista huolimatta lajia ei alueelta löytynyt.

Samana päivänä etsittiin myös Pernajan Suursarvilahden kartanon eteläpuolista kynäjalavaesiintymää. Alueen maankäyttö on kuitenkin muuttunut vajaassa sadassa vuodessa suuresti: metsiä on raivattu pelloksi ja Skyttenkärret, jonka reunamalla jalava lienee kasvanut, on ojitettu ja metsitetty vuosikymmeniä sitten. Alueelta ei löytynyt kynäjalavaa, mutta kylläkin muutama nuori ja nuorehko vuorijalava, jotka lienevät peräisin kartanon puistopuista.

Yhteenveto

Lohjanjärvellä kynäjalavaesiintymät keskittyvät varsin pienelle alueelle, Paavolansalmeen, Hermalanselän pohjois- ja itärannalle sekä Torholaan; alueille, joiden maaperässä on kalkkia. Lohjanjärven noin 250 saaresta ja luodosta vain seitsemällä kasvaa kynäjalavaa. Tämä johtunee lähinnä siitä, että lajin keskeisellä esiintymisalueella Paavolansalmessa ja Hermalanselällä on vain muutamia saaria.

Taasianjoen esiintymät ovat Lindkosken yksittäistä puuta lukuun ottamatta Pitkäkosken ja Skogbyn Trångsundetin välisellä kahden kilometrin jokiosuudella. On todennäköistä, että Taasianjoen 1800-luvun ja etenkin 1930-luvun laajat ruoppaukset ovat hävittäneet osan joen kynäjalavaesiintymistä.

Miltei kaikki esiintymät sijaitsevat rehevässä ranta- tai puronvarsilehdossa. Kiistatta luonnonvaraisista esiintymistä vain Pernajan Nykullan esiintymä on kaukana rannasta, ja sekin kalliolta valuvien pinta- ym. vesien piirissä. Torholan luolan esiintymän kynäjalavista pääosa kasvaa kalkkipitoisen rantakallion ylärinteellä ja päällä. Lohjansaaren Askolan sekä Torholan talon jalavat kasvavat 300–350 metriä rannasta, mutta ne ovat todennäköisesti istutusperäisiä.

Uudellamaalla kasvaa noin 661 luonnonvaraista tai (Lohjansaaren Askola, Helsingin Ruutinkoski ja Tammisaaren Ramsholmen) luonnonvaraisen kaltaista kynäjalavaa. Näistä 473 kasvaa Lohjanjärvellä, 148 Taasianjoella, 19 Tammisaaren Ramsholmenissa ja 14 Helsingin Ruutinkoskella. Näiden lisäksi Hyvinkään Kytäjällä, Pernajan Nykullassa ja Tammisaaren Gullössä kasvaa yhteensä seitsemän kynäjalavaa. Varsinkin hiljattain raivatuilta tai harvennetuilta ranta-alueilta on katkottuja kynäjalavia usein vaikea löytää, kuten myös kaikkia pieniä taimia tiheistä rantalehdoista. Todennäköisesti jalavien todellinen kokonaisyksilömäärää onkin etenkin Lohjanjärvellä hieman ilmoitettua suurempi. Alle puolimetrisiä taimia, jotka eivät sisälly em. lukuihin, tavattiin yhteensä noin 50 (+ Lohjan Paavolan sillan siementaimikasvusto). Eniten pieniä taimia oli Lohjanjärvellä, Paavolan sillan maatuissa, Paavolan kynäjalavalehdossa, Mäntsaarennokan rantalehdossa sekä Taasianjoen Trångsundetin länsirannan lehdossa.

Uotila (1992, 2000) arvioi Lohjanjärvellä kasvavan ”ainakin kolmisensataa” ja Taasianjoella noin 60 kynäjalavaa. Yksilömäärän huomattava kasvu selittyy etenkin Lohjanjärven osalta järven ranta-alueiden kattavammalla inventoinnilla; niitä ei ole aikaisemmin inventoitu näin laajasti. Jalavien yksilömäärän kasvua selittää myös viime vuosien hyvä luontainen uudistuminen. Tästä kertoo kynäjalavan taimien (0,5 – 4-m/< 20-vuotiaiden) huomattava osuus jalavien kokonaisuudesta: Lohjanjärvellä taimia on 25 % ja Taasianjoella jopa 57 % kokonaisyksilömäärästä. Taimien osuus oli samaa luokkaa myös Vanajavedellä ja Pyhäjärvellä; edellisessä niitä oli yli 43 % ja jälkimmäisessä noin 32 % kokonaisyksilömäärästä (Järventausta 2014, 2017). Taimien ja nuorten jalavien osuus vaihtelee rantaosuuksittain ja alueellisesti selvästi. Tiheään rakennetuilla ”mökkirannoilla” niitä on selvästi vähemmän kuin luonnontilaisilla rannoilla. Eniten niitä on savisissa ja hikevissä rantalehdoissa; siellä missä on myös useampia vanhoja jalavia. Taasianjoen 85 kynäjalavan taimesta 79 oli Trångsundetin länsirannan lehdossa.

Mitä ilmeisimmin kynäjalava on hyötynyt 1990-luvulla kiihtyneestä ilmastonmuutoksesta eli ilmaston lämpenemisestä ja kasvukauden pidentymisestä. Toisaalta vilkkaana jatkuva rantarakentaminen, rantametsien harvennukset sekä mökkirantojen ruoppaukset ja entistä intensiivisempi ”siistiminen” ovat uhka suojelualueiden ulkopuolisille kynäjalaville ja lajin uudistumiselle. Näistä uhista kertoo löydettyjen kantovesaryhmien varsin suuri määrä eli 33. Niin monta kynäjalavaa on rantapuuston harvennusten yhteydessä katkottu, vaikka laji on uhanalainen (luokka VU) ja luonnonsuojelulla rauhoitettu.

Esitetyt jalavien ikä- ja kokoluokat (taulukko s. 37) ovat suuntaa antavia jo siksi, että pääosa puista on arvioitu silmämääräisesti - vain isompien ($\varnothing$ yli 15 cm) puiden rungonympäryys on valtaosin mitattu. Epätarkkuutta aiheuttaa myös se, että kynäjalava kasvaa kasvupaikasta riippuen pituutta ja paksuutta hyvin eri tavalla. Varsinkin monirunkoisten sekä hidaskasvuisten kallio- ja kivikkorantojen jalavien iän määrittäminen on vaikeaa.

Uudenmaan luonnonvaraiset kynäjalavat ikä- ja kokoluokittain

	taimet (0,5- 4 m)	nuoret puut (4-9 m)	varttuneet puut (10-15 m)	vanhat/suuret puut (>15m/ Ø30cm)	kantovesaryhmät	yhteensä
Lohjanjärvi	118	123	132	84	16	473
Taasianjoki	85	11	18	18	16	148
Ramsholmen	3	4	4	8	-	19
Ruutinkoski	8	3	-	2	1	14
muut esiintymät	-	2	1	4	-	7
yhteensä	214	143	155	116	33	661

Uudenmaan suurimmat luonnonvaraiset kynäjalavat:

Tammisaari, Ramsholmen 30 m/374 cm ja 34 m/273 cm

Taasianjoki, Lindkoski 17 m/401 cm

Lohjanjärvi, Torhola 22 m/331 cm

Lohjanjärvi, Paavola 22,5m/303 cm

Kynäjalava rauhoitettiin luonnonsuojelulalla 1983.

Kiitokset

Hanketta ovat tukeneet taloudellisesti Vuokon luonnonsuojelusäätio sekä Suomen Luonnonsuojelun Säätiön Luonnonsuojelurahasto ja osuuskunta Tradeka.

Lähteet

- Allardt, A. 1923: Strömfors socken. – Helsingfors. 354 s.
- Anttila, V. 1967: Järvenlaskuyhtiöt Suomessa. – Kansatieteellinen Arkisto 19: 1–360. Suomen Muinaismuistoyhdistys. Helsinki.
- Auer, V. 1924: Vanajaveden historia postglasiaaliaikana. Aikakirja 1:5–38. – Valkeakosken kaupungin julkaisusarja B:1. 1984.
- Autio, A. 2015: Niskalan arboretumin lehmukset. – *Sorbifolia* 2/2015 (46): 85–94.
- Autio, A. 2016: Niskalan arboretumin uudet istutukset 2. Katsuroita, jalavia ja eräitä harvinaisuuksia. – *Sorbifolia* 1/2016 (47): 37–45.
- Erkamo, V. 1965: *Ulmus laevis* Pall. – Kynäjalava. – Teoksessa Suuri kasvikirja II, s. 112–116; Jalas, J. (toim.). Helsinki.
- Erkamo, V. 1979: Kynäjalava alkuperäisenä Helsingin Tuomarinkylässä. – *Dendrologian Seuran Tiedotuksia* 3/1979 (10): 116–118.
- Erkamo, V. 1984: Kynäjalavan esiintymisestä Vanajaveden seudulla. – Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, julkaisu II:130 ja Tampereen seutukaavaliitto, julkaisu D:59. 22 s.
- Haapanen, A. & Rassi, P. 1978: Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetut luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit. – Ympäristöministeriö, Sarja B 19 1989 (2. painos). Helsinki 190 s.
- Hagman, M. 1979: Jalavan siementuotannosta ja kasvatuksesta. – *Dendrologian Seuran Tiedotuksia* 2/1979 (10): 68–74.
- Helsingin kaupunki 2020: Tuomarinkylän kartanon historia. Vihreät sylit; saavutettavuusseloste. Helsingin kaupunkiympäristön toimiala. – <https://vihreatsylit.fi/tuomarinkylan-kartano-historia/>
- Hirvonen, A. 2018: Lohjan saaristo – laineilla, lehdossa ja omenatarhoissa. Maisemanhoito-suunnitelma. – Maa- ja kotitalousnaiset, Etelä-Suomi. Turku. 147 s.
- Hjelt, H. 1902: *Conspectus florae fennicae* II. – *Acta Soc. Fauna Flora Fennica* XXI (1): 1–261.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Jalas, J. & Suominen, J. 1976: *Atlas florae Europaeae* 3. *Salicaceae* to *Balanophoraceae*. Helsinki. 128 s.
- Jonsell, B. (ed.) 2000: *Flora Nordica* 1. Stockholm. 344 s.
- Järventausta, K. 2014: Kynäjalava Vanajavedellä. – Suomen luonnonsuojeluliitto, Pirkanmaan ja Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri ry. Tampere. 39 s.
- Järventausta, K. 2017: Pyhäjärven, Nokianvirran ja Kuloveden kynäjalavat. – Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry. Tampere. 47 s.
- Järventausta, K. 2020: Täydentäviä tietoja Vanajaveden kynäjalavista sekä tulkintoja esiintymien alkuperästä. – *Talvikki* 2/2020 (44.): 32–39.
- Järvi- & Meriwiki 2022: Lohjanjärvi. – <https://www.jarviwiki.fi/wiki/etusivu>.
- Koponen, T. 1967: On the dynamics of vegetation and flora in Karkali Nature Reserve, southern Finland. – *Annales Botanici Fennici* 4 (2): 1–218.
- Kurtto, A., Lampinen, R., Piirainen, M. & Uotila, P. 2019: Suomen putkilokasvien luettelo. – *Norrinia* 34:1–206.

- Laitakari, A. 1967: Suomen mineraalien hakemisto. – Bulletin de la Commission Géologique de Finlande N:o 230: 1–842. Geologinen tutkimuskeskus. Otaniemi.
- Linkola, K. 1934: Die Flatterulme (*Ulmus laevis* Pall.) in der Gegend des Vanajavesisees. – Acta Forestalia Fennica 40 (7): 155–203.
- Linkola, K. 1942: Ison sorsimon, *Glyceria maxima* (Hn) Holmb., leviämishistoriaa Suomessa. – Suomalaisen Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Vanamon Kasvitieteellisiä julkaisuja, osa 16, n:o 6: 1–38.
- Lohjan kaupunki 2022: Luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit. – <https://www.lohja.fi/asuminen-ymparisto/ymparisto-luonto/lohjan-luonto/luonnonsuojelualueet/luonnonmuistomerkit/>
- Manninen, E., Koskimies, P. & Nieminen, M. 2021: Raaseporin Hagen-Ramsholmen-Högholmenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2021. – Faunatican raportteja 4/2021. 60 s.
- Maveplan 2018: Lohjanjärven säännöstelyn tarkistamissuunnitelma. – Maveplan Oy, Oulu. 33s.
- Merikoski, T. (toim.), Sihvonen, S.-L. ja Haigh, K., 2007: Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelo. – Lohjan kaupunkisuunnittelukeskus ja Lohjan Museo. Helsinki. 257 s.
- Parnela 2013: Tähtitalvikki ja eräitä muita kesästä 2012 mieleen jääneitä kasveja. – Talvikki 1/2013 (37): 54–59.
- Osara, M. 1989: Luonnonsuojelulain nojalla vuosina 1978–1984 rauhoitetut luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit. – Ympäristöministeriö, Sarja B 20 1989. Helsinki. 284 s.
- Rauhamäki, K. 1967: Kynäjalava Sääksmäellä ja Valkeakoskella. – Kasvitieteen laudaturtyö, Helsingin yliopisto.
- Rein, G. 1944: Lohjan historia I. – Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät. Helsinki. 404 s.
- Saarnijoki, S. 1942: Jalavan esiintymisestä Pyhäjärven, Kokemäenjoen vesistön keskusjärven tulvarannoilla. – *Silva Fennica* 58: 1–44.
- Sormunen, T., Laaksonen, R. & Kajosaari, H. 1960: Lohjanjärven Aurlahden likaantumistutkimus. – Kalataloussäätiön monistettuja tutkimuksia N:o 1. 83 s.
- Suominen, J. 1979: Kuloveden kynäjalavat (*Ulmus laevis*). – Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica 55:63–72.
- Uotila, P. 1979: Kynäjalava – vuoden puu. – *Dendrologian Seuran Tiedotuksia* 1/1979 (10): 4–14.
- Uotila, P. 1992: Lohjanjärven kynäjalavat. – Kruuhu 1991. Kotiseudun vuosikirja 3: 76–86. – Lohjan Kotiseutututkimuksen Ystävät r.y. ja Lohjan Museo. Lohja 1992.
- Uotila, P. 2000: Mitä kuuluu kynäjalavalle? – *Sorbifolia* 4/2000 (31):157–174.
- Uotila, P. 2012: Kynäjalava, vresalm – *Ulmus laevis* (Ulmaceae). – Teoksessa Suomen uhanalaiset kasvit, s.335–337; Rytteri, T., Kalliovirta, R. ja Lampinen, R. (toimit.) – Suomen ympäristökeskus.
- Viljamaa, K. & H. 1979: Kynäjalava ja lehtoalue Ruotsinpyhtäällä. – *Kymenlaakson Luonto* 20: 22–23.

